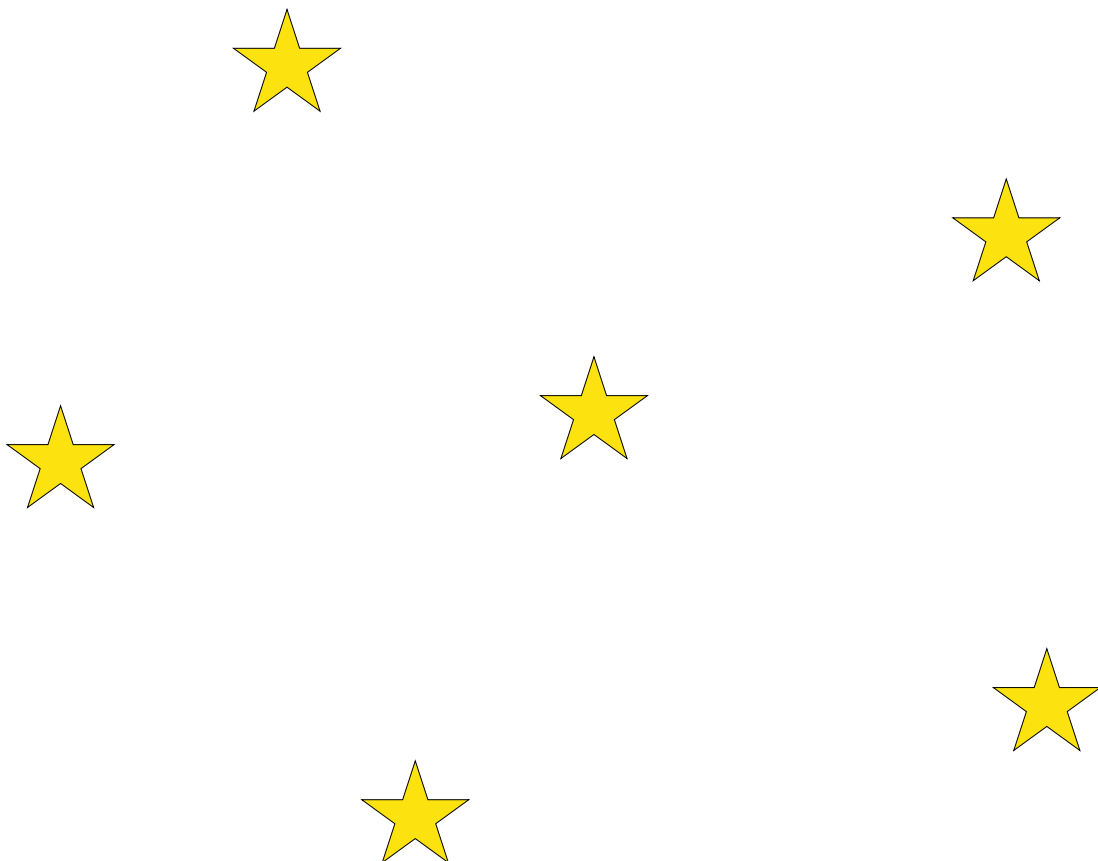

Mit hoz az EU csatlakozás

- Oktatás és képzés -

Rövid tájékoztató
külföldön munkát vállalóknak
tanároknak
diákoknak

Oktatási Minisztérium

2003

Az EU csatlakozás hatása az oktatási rendszer egészére

Az Európai Közösség oktatási és képzési politikája az Európai Gazdasági Közösség létrejöttétől folyamatosan változott, részben a tagállamok közötti erőviszonyok, részben a közösséget ért gazdasági és társadalmi kihívások függvényében. Az oktatás és képzés számára a Maastrichti Szerződéssel új fejezet nyílt meg. A Szerződés vonatkozó cikkelyei ugyanis mind az oktatás, mind a szakképzés terén világosan körülhatárolt feladatokat jelöltek ki, hatásköröket állapítottak meg a Közösség számára. Így többek között előírták, hogy a Közösség „a tagállamok közötti együttműködés ösztönzése, segítése és szükség szerint kiegészítése” révén támogassa a tagállamoknak „a minőségi oktatás és szakképzés” megvalósítását célzó tevékenységét. A Közösség a Szerződésben ráruházott feladatokat döntően közösségi akcióprogramok (Socrates, Leonardo da Vinci, Ifjúság) beindítása és megvalósításának koordinálása révén hajtja végre. A programok a Közösség számára fontos prioritások mentén ösztönzik és közösségi forrásokból jelentős összegekkel pályázati rendszerben támogatják a tagállamok közötti intézményközi együttműködést, információcserét és a személyi, szakmai kapcsolatok kiépítését. A szerződés megerősíti és a tagállamok kizárólagos hatáskörében tartja az oktatás és képzés tartalmával és szervezeti felépítésével kapcsolatos kérdéseket, és kizárja bárminemű jogharmonizációs kényszer alkalmazását az oktatás és képzés területén. A Szerződés értékékként említi az európai oktatási és képzési rendszerek sokszínűségét, amely megőrzése és támogatása elengedhetetlen. Mindezek alapján biztosított, hogy oktatási és szakképzési rendszerünk tagságunk esetén is megőrzi nemzeti sajátosságait és továbbra is garantált marad, hogy a magyar oktatási, képzési rendszert érintő alapvető döntések nemzeti hatáskörben születessenek meg. A csatlakozás az oktatási ágazat számára inkább olyan külső alkalmazkodási kényszerek formájában ölt testet, amelyeknek való megfelelés minden modern oktatási rendszer számára egyébként is követelmény.

Mindezek mellett, az Európai Közösségben lezajlott gazdasági és társadalmi változások következtében az európai országokban az oktatás, szakképzés társadalmi-gazdasági funkciójáról vallott felfogás, valamint a képzés célja, tartalma és szervezeti felépítése terén egyfajta közeledés figyelhető meg az utóbbi évtizedekben. Ezt a folyamatot erősíti és gyorsítja az Európai Unión belül egy közös oktatási, szakképzési politika kialakításának irányába mutató és ható céltudatos közösségi tevékenység. Az oktatás és a szakképzés szerepe az Európai Unióban óriási mértékben felértékelődött. Az oktatás és a képzés a tudásalapú társadalom megteremtésének, a modern társadalmakat érő sokrétű szociális, gazdasági és kulturális kihívások megválaszolásának nélkülözhetetlen eszközeként jelenik meg. Az Unió a közös oktatási és képzési célkitűzések elérését szolgáló nemzeti politikák összehangolását a közelmúltban bevezetett ún. **nyílt koordinációs** eljárás keretében valósítja meg. Az eljárás keretében az Unió közösségi szinten nyomon követi és értékeli a közös célok elérésének nemzeti folyamatait. A nyílt koordinációs eljárást követve a tagállamok nemrégiben elfogadták „Az európai oktatási és képzési rendszerek közös jövőbeli céljait” meghatározó stratégiai dokumentumot majd később munkaprogramot, mint a közös célok elérésének stratégiai keretét. A Munkaprogram Magyarország számára is több területen jelöl ki feladatokat (további információ : www.om.hu és europa.eu.int).

Közösségi programok

Az Európai Unió két oktatást és képzést érintő programja a Socrates és Leonardo da Vinci programok. A programokban történő részvétel mind jogi, mind politikai értelemben a tagságból fakadó kötelezettség. Magyarország mindkét programban 1997 óta vesz részt. Fontos megemlíteni, hogy e tekintetben a csatlakozás nem hoz változást, a programokban történő magyar részvétel – néhány, a kormányzatot érintő változást leszámítva – azonos feltételek mellett folytatódik tovább.

A **Socrates** program az Európai Unió oktatási együttműködési programja, felöleli az oktatás valamennyi szintjét az óvodától az egész életen át tartó tanulásig. Intézményközi együttműködés és egyéni mobilitás keretében megvalósított projektek támogatásával segíti az oktatás minőségének fejlesztését. Főbb céljai: az európai dimenzió kiterjesztése, a felsőoktatásban tanulók mobilitásának ösztönzése, a nyelvoktatás fejlesztése, a nyitott- és távoktatás eszközeinek és módszereinek fejlesztése, az egész életen át tartó tanulás ösztönzése, esélyegyenlőség megteremtése, hátrányos helyzetűek támogatása.

A **Leonardo** program az Európai Unió szakképzési programja, amelynek célja a szakképzés piaci igényekhez történő igazítása, a szakképzés minőségének fejlesztése, illetve a szakképzés minél szélesebb rétegek számára történő hozzáférhetővé tétele, valamint a szakképzés tartalmával és módszereivel kapcsolatos újítások támogatása. A Leonardo program támogatja a szakképzés minden szintjének fejlesztését a középiskolától az egyetemeken át a továbbképzésekig, amelybe beletartozik a vállalatban belüli továbbképzés területe is.

A programok működtetését az Európai Unió szintjén az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság látja el. A programok az EU oktatáspolitikájának fő eszközei, a tagállamokkal közösen megfogalmazott és jóváhagyott oktatási és szakképzéspolitikai prioritások mentén ösztönzik, közösségi költségvetési forrásokból támogatják az intézményközi együttműködést és az egyéni szakmai mobilitást.

Az Oktatási Minisztérium - az Európai Unióval szemben vállalt kötelezettségének megfelelően - a programok gyakorlati megvalósításával kapcsolatos feladatok ellátására nemzeti irodákat hozott létre. A Socrates Nemzeti Iroda és Leonardo Nemzeti Iroda a Tempus Közalapítvány szervezeti keretei között működnek és biztosítják a magyar pályázók eredményes részvételét a fenti programokban.

A programokban való részvételre vonatkozó konkrét információk, aktuális pályázati felhívások a Tempus Közalapítvány honlapján található az alábbi címen: <http://www.tpf.iif.hu>. Tel. (1)-210-9710. A Socrates program iránt érdeklődő hallgatóknak és oktatóknak javasoljuk, hogy először az intézményi ERASMUS koordinátoruknál érdeklődjenek a pályázati lehetőségekről.

A programokban való részvétel alapelvei:

- pályázás szükséges, (programonként változó feltételek, témák, időtartamok, támogatások),
- az elnyert támogatás a részvétel teljes költségét nem fedezi, saját hozzájárulás is szükséges,
- egyéni pályázáshoz intézményvezető támogatása is szükséges,
- az egyéni pályázási lehetőségek általában intézményközi együttműködési keret-megállapodásokhoz kötöttek,
- a programokban való részvétel alapfeltétele az esetek többségében a kommunikációképes idegennyelv-ismeret és/vagy a szakmai nyelv ismerete (együttműködés/részvétel munkanyelve).

A külföldi munkavállalás és az oktatás kapcsolata

Amennyiben a csatlakozás után Ön mint magyar állampolgár munkát vállal az Európai Unió valamely tagállamában, akkor közösségi munkavállalói, másnéven migráns munkavállalói státuszra tesz szert. Fontos megemlíteni, hogy a migráns munkavállaló fogalmának közösségi értelmezése van (ld. Európai Bíróság (EB) 197/86 sz. eset), amely szerint minden személy aki tényleges és eredeti tevékenységet végez leszámítva az esetleges és melléktevékenységeket munkavállalónak tekintendő. A foglalkoztatotti viszony további jellemzője, hogy a személy egy másik ember részére és irányítása alatt végzi a tevékenységet, amelyért díjazásban is részesül. Az Európai Közösség ugyanakkor nem írja elő, hogy milyen minimális ideig kell munkát vállalni ahhoz, hogy a munkavállaló megkapja a migráns munkavállalói státuszt (ld. EB 39/86 sz. eset). Ha Ön tehát munkát vállal és a fentiek szerint közösségi munkavállalónak minősül akkor Önt és gyermekeit bizonyos jogok illetik meg a külföldi tanulmányok folytatása kapcsán. A munkavállalással és tanulással kapcsolatos jobb információellátás érdekében az Európai Bizottság 2003 végéig létre fogja hozni azt az internetes portált, amely egy egységes adatbázisban fogja tartalmazni az Európai Unió és az Európai Gazdasági Térség tagállamaiban rendelkezésre álló munka és tanulási lehetőségeket.

A tanköteles gyermekeket megillető jogok

A vonatkozó Európai uniós szabályozás (77/486 sz. irányelv) előírja, hogy a fogadó tagállamnak minden lehető meg kell tennie annak érdekében, hogy a hozzá érkező, migráns munkavállaló által eltartott tanköteles korú gyermekek részére ingyenesen biztosítsa az oktatást. A nemzeti alapon történő diszkrimináció tilalmát kimondó közösségi szabályozás (az Európai Közösségről szóló szerződés 12. cikke) mindezek mellett garantálja, hogy azokban az országokban ahol esetleg nem ingyenes a közoktatás, a fogadott tanulóktól nem követelhető meg magasabb tandíj fizetése mint amit az adott állam saját tanulóitól megkövetel. Az említett irányelv emellett előírja, hogy a fogadott tanulók lehetőség szerint a saját igényeikre szabott oktatásban kell, hogy részesüljenek és a fogadó ország nyelvét tanulhassák. További fontos jog, hogy a fogadó államnak törekednie kell arra, hogy a területére érkező gyerekek részére lehetőséget biztosítson a tanuló saját anyanyelvének és kultúrájának tanulására, ápolására is.

Az EU más tagállamában tanulmányokat folytató hallgatókat megillető jogok

Általános elvként a közösségi állampolgárságú diákok a felsőoktatásba történő felvétel és az oktatásban történő részvétel tekintetében a befogadó ország állampolgáraival azonos elbírálás alá esnek. Amennyiben Ön – az előírt és nemzeti hovatartozástól semleges felvételi eljárás során - felvételt nyert az EU valamely tagállamának felsőoktatási intézményébe, akkor Önt, házastársát és eltartott gyermekeit megilleti a tartózkodás joga (93/96 sz. irányelv), ehhez azonban igazolnia kell, hogy olyan anyagiakkal rendelkezik, amely garantálja, hogy nem fog(nak) terhet jelenteni a fogadó állam szociális ellátó rendszerére. A tartózkodás joga a tanulmányok folytatásának idejére szól. A házastárs illetve gyermekek a tartózkodás ideje alatt szabadon munkát vállalhatnak (még akkor is ha nem EU-s állampolgárok). Rendkívüli jelentőséggel bír a felsőfokú tanulmányok külföldi folytatása szempontjából az ún. Gravier elv is (ld. EB 293/83 sz. eset), amely szerint olyan, a felsőoktatáshoz történő hozzáférés tekintetében kirótt díj (tandíj), illeték, járulék amelynek megfizetése alól a saját állam állampolgárai mentesülnek, nem követelhető meg a Közösség más tagállamainak állampolgáraitól sem, illetve, hogy ilyen fizetésének megkövetelése nemzeti hovatartozás szerinti diszkriminációnak minősül. (Tandíjat egyébként az EU-s és a 2004-ben csatlakozni kívánó államok több mint felében kérnek.).

E helyütt fontos ugyanakkor megemlíteni, hogy az ösztöndíjak és más szociális és megélhetési juttatások ún. szociális előnynek minősülnek (ld. EB 197/86 sz. eset) és mint ilyenre csak a migráns munkavállalói státusszal (ld. fent) rendelkezők jogosultak, azonban ők is csak abban az esetben ha vagy bizonyítható a szakmai, tematikus összefüggés a korábbi munkavállalás és a tanulmányok megkezdése között vagy ha a munkavállaló önhibáján kívül vált munkanélkülivé és jobb elhelyezkedési lehetőségek reményében kezdett felsőfokú tanulmányokba (ld. EB 39/86 sz. eset).

A tanárok mobilitása

A csatlakozást követően a pedagógusok - a munkavállalók szabad mozgására vonatkozó rendelkezésekkel összhangban - s természetesen figyelembe véve a Csatlakozási Szerződés idevágó korlátozásait - a befogadó tagállam polgáraival azonos feltételekkel vállalhatnak szakképzettségüknek megfelelő munkát. Az Európai Bíróság egyik eseti döntésében (C-4/91 sz. eset) kifejtette, hogy a középiskolai tanári állás nem számít az Európai Közösségről szóló szerződés szerinti értelemben vett közigazgatási állásnak (hiszen a tanár munkája során nem gyakorol közhatalmat) így az állásra jelentkező tanárok között tilos a nemzeti alapon történő diszkrimináció. Az alkalmazás előfeltétele természetesen a pedagógusok esetében is a Magyarországon szerzett szakképzettség elismeretése. A szakképzettség elismerésének közösségi szabályait külön rendelkezések írják elő.

Ezen kívül, a pedagógusoktól a befogadó állam illetékes hatóságai az alkalmazás előfeltételeként megkövetelhetik az adott állam hivatalos nyelvének „ésszerű szinten”, azaz a feladat ellátáshoz elengedhetetlenül szükséges mértékben való ismeretét (ld. EB C-379/87 sz. eset).

Az állampolgárság szerinti megkülönböztetés tilalma vonatkozik a magániskolákba történő foglalkoztatás esetére is.

Fentiek értelmében az EU csatlakozást követően a magyar pedagógus, csakúgy mint bármelyik magyar munkavállaló, szabadon és korlátozás nélkül mozoghat a tagállamok területén és jelentkezhets állásajánlatokra, és ajánlatának elbírálásakor és alkalmazása kapcsán a befogadó állam polgáraival azonos jogok és kötelezettségek illetik meg.